

การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอุบาสิกาในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา

An Analytical Study of the Role of Female Lay Buddhist in the Preservation of Buddhism

¹จันตรา บริกส์, ²พระครูสิริรัตนบัณฑิต (สุขสันต์ สุขawatthano)

และ ³พระเมธีวราญาณ (สายเพชร วชิรเวที)

¹Jantra Briggs, ²Phrakhrusirirattanabundit (Sooksan Sukhawattthano)

and ³Phramethivorayan (Saipetch Vachiravethi)

^{1,2,3}คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: happy_kmn@hotmail.com

Received: January 11, 2025; **Revised:** April 21, 2025; **Accepted:** April 25, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของอุบาสิกาในพระไตรปิฎก 2) เพื่อศึกษาบทบาทของอุบาสิกาในสังคมปัจจุบัน และ 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของอุบาสิกาในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาวิเคราะห์พรรณานำเสนอเป็นแนวทางองค์ความรู้ใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของอุบาสิกาในพระไตรปิฎก คือ การอุปถัมภ์ปัจจัย 4 สร้างศาสนสถาน เผยแผ่พุทธธรรม ปกป้องพระพุทธศาสนา ตั้งมั่นอยู่ในทาน ศีล ภาวนา 2) บทบาทของอุบาสิกาในสังคมปัจจุบัน มี 3 ด้านคือ (1) พัฒนาในการดำเนินชีวิตส่วนบุคคล ได้แก่ การมีสละขอเข้าถึงพระรัตนตรัย การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญปัญญา การมีเมตตา (2) พัฒนาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับสังคมได้แก่ สังคหวัตถุ 4 (3) พัฒนาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้แก่ อุบาสกธรรม 5 ธรรมเพื่อความเจริญ 7 ประการ 3) บทบาทของอุบาสิกาในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา คือ (1) ในด้านการประพาสส่วนตนได้แก่ การสนใจใฝ่ธรรม การให้ทาน การรักษาศีล การไม่ทอดทิ้งการฟังพระสัทธรรม การปฏิบัติกัมมัฏฐาน การเป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย การฟังธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษการไม่แสวงหาทักขิณาทานนอกพุทธศาสนา การทำอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนา ก่อนเป็นเบื้องต้น (2) ในด้านการสร้างประโยชน์ต่อสังคมได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 และ (3) ในด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ในบรรดาพุทธบริษัททั้ง 4 อุบาสิกา เป็นสาวิกา

ของพระศาสนา มีและบทบาทสำคัญ รับภาระการอุปถัมภ์ค้ำชู และรักษาพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้สถานภาพเท่าเทียมกันในด้านมีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมชั้นสูงสุดได้

คำสำคัญ: บทบาท; อุบาสิกา; การธำรงรักษา

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study the role of upasikas in the Tripitaka, 2) to study the role of upasikas in today's society, and 3) to analyze the role of upasikas in maintaining buddhism. The research method is the documentary research study, analysis, description, and presentation as a guideline for new knowledge. The research results found that 1) The role of upasika in the Tripitaka Consisting of patronizing 4 factors, building religious places. Spread the buddhadharma protect buddhism be firm in giving, precepts, and meditation. 2) The role of upasikas in today's society has 3 aspects: (1) Development in personal life including having refuge to access the Triple Gem, giving alms, keeping the precepts, developing wisdom, having compassion (2) Development in living life related to society, including Sangha Vattu 4 (3) Development in living life related to buddhism, including upasaka. 5 Dharmas for 7 Prosperity 3) The role of upasikas in maintaining buddhism has 3 aspects: (1) in personal conduct, namely paying attention to the dhamma, giving alms, keeping the precepts and not abandoning listening to the true dhamma. Meditation practice being a person who has faith in the Triple Gem Listening to the dhamma without thinking about arguing or focusing on it is punishable by not seeking merit outside of buddhism. Making patronage in buddhism is the primary basis. (2) In terms of creating benefits for society, including the 4 principles of Sangha Vattu and (3) in supporting Buddhism include giving alms, keeping the precepts, and practicing meditation. Among the four buddhists, the upasikas were the disciples of the buddha. has and plays an important role take on the burden of patronage and preserve religion. The Buddha praised them for equal status in terms of having the potential to attain the highest level of dhamma.

Keywords: Role; Female Lay; Preservation

บทนำ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยอมรับว่า ผู้หญิงก็มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมได้เท่าเทียมกับผู้ชาย ถือเป็นจุดเด่นของพระพุทธศาสนา เป็นก้าวแรกของพระพุทธศาสนา สตรีที่มีชื่อปรากฏอยู่ในวรรณคดีบาลีมีประมาณ 700 คน (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: พุ.ชา.(ไทย); 28/240-241/220) แต่ละคนนั้นมีใช้มีพฤติกรรมในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์นี้เท่านั้น แม้แต่ในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นก็ยังมีพฤติกรรมเหมือนกัน ที่เรียกว่า บุพกรรม พฤติกรรมเหล่านั้นแสดงให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณี สิทธิ และหน้าที่ต่าง ๆ ตลอดจนถึงอุปนิสัยใจคอของสตรีที่พบในหลักฐานอ้างอิงดังกล่าว พฤติกรรมหรือบทบาทของสตรีในวรรณคดีบาลีที่จะนำมาถวายนั่นจะแบ่งออกเป็น ฐานะหรือหน้าที่ของความเป็นบุตร ภรรยา สะใภ้ มารดา เป็นต้น เป็นอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของครอบครัวในสังคมไทย ความสำเร็จของครอบครัวเป็นอย่างไร ถ้าครอบครัวดีสังคมก็ดี ถ้าหากไม่มีแม่บ้าน ขาดแม่บ้าน ก็เหมือนสุภาพชนที่ว่า “ขาดพ่อ

เหมือนถ่อหัก ขาดแม่เหมือนแพแตก” แม้ว่าจะประสบความสำเร็จได้แต่ก็อาจจะช้า แต่ถ้าหากมีทั้งพ่อและแม่อยู่ร่วมกัน บุตรก็มีความสุขกายสบายใจ เหตุผลจากที่กล่าวมาคือความสำเร็จของครอบครัว และบทบาทของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของคนในครอบครัว (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2561) หากพูดถึงอุบาสิกากับบทบาทในสังคมปัจจุบัน อุบาสิกหรือสตรีสมัยใหม่มีการพัฒนาตัวเองเพื่อทันต่อยุคสมัยและสังคมมากขึ้น มีผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่พึ่งพาตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งผู้ชายเสมอไป ซึ่งปัจจุบันผู้หญิงเป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงานในสายอาชีพต่าง ๆ เช่น หมอ ตำรวจ ทหาร เป็นต้น จากอาชีพที่ยกตัวอย่างมานี้ล้วนแล้วแต่เป็นอาชีพที่ส่วนใหญ่ผู้ชายมักจะทำกันทั้งสิ้นแต่ผู้หญิงก็สามารถทำงานสายนี้ได้เช่นกัน (ฉัตรกุลมาลย์ กบิลสิงห์, 2539)

ในสังคมสมัยพุทธกาล อุบาสิกามีฐานะทางสังคมไม่เท่าบุรุษ มีการจำกัดสิทธิทางสังคมบางอย่าง คือ สตรีถูกมองว่าเป็นเพียงทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งของชิ้นหนึ่งเท่านั้น สตรีไม่อาจดูแลตัวเองได้ ต้องมีบุรุษคุ้มครอง ตอนอยู่ในครอบครัวจะอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อ แต่พอแต่งงานแล้วจะอยู่ภายใต้การดูแลของสามี เมื่อแก่เฒ่าจะอยู่ภายใต้การดูแลของลูกชาย สตรีไม่ได้รับสิทธิในการศึกษา คัมภีร์และประกอบพิธีศาสนา มีความเชื่อว่า สตรีไม่สามารถไปสวรรค์ได้ด้วยผลบุญของตน แต่จะไปสวรรค์ได้ด้วยการเชื่อฟังสามีของตน สตรีมีหน้าที่ผู้ดูแลเครื่องนุ่งห่ม จัดแจงอาหาร ดูแลบ้านเรือน เมื่อสามีหารายได้มา ภรรยาจะเป็นคนดูแลด้านการใช้จ่ายและตรวจตราดูความจำเป็นต่างๆ ของครอบครัว สตรีในสังคมพราหมณ์ตอนอยู่ในครอบครัวจะอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อ แต่พอแต่งงานแล้วจะอยู่ภายใต้การดูแลของสามี เมื่อแก่เฒ่าจะอยู่ภายใต้การดูแลของลูกชาย พราหมณ์กำหนดสถานภาพและบทบาทของบุรุษและสตรีไว้ว่า บุรุษเท่านั้นที่มีสิทธิ์ศึกษาพระเวทและเป็นผู้ประกอบพิธีหรือใช้ทสวดจากพระเวทได้ ถ้าสตรีสวดจะได้รับโทษอย่างรุนแรง สตรีไม่มีความรู้ในเรื่องศาสนาและถือว่าเป็นมลทิน สตรีจึงจัดอยู่ในระดับเดียวกับวรรณะศูทร ซึ่งถือว่าเป็นวรรณะไม่บริสุทธิ์และต่ำสุด (บรรจบ บรรณรุจิ, 2539)

บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในสมัยพุทธกาลนั้นมีความมุ่งมั่นต่อพระพุทธศาสนาในฐานะที่ต้องการสำเร็จมรรคผลนิพพานโดยตรง มิได้ต้องการเพียงแค่บุญหรือสวรรค์เท่านั้น เช่น การบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของอุบาสิกที่มีบทบาทต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา โดยศึกษาบทบาทต่างๆ ของอุบาสิกที่มีต่อครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การศึกษาในพระไตรปิฎก และพัฒนารูปแบบของอุบาสิกที่มีต่อบทบาทต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของอุบาสิกในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาบทบาทของอุบาสิกในสังคมปัจจุบัน
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของอุบาสิกในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ด้านเนื้อหา ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ประกอบด้วย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา ในประเด็นเกี่ยวกับอุบาสิกา กล่าวคือ ศึกษาจากพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย อรรถกถา งานวิจัย ตำรา บทความ เอกสารและงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง การนำหลักธรรมหรือมรรควิธี มาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตของอุบาสิกา ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของหลักธรรมข้ออื่นๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ขั้นตอนที่ 2 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างแนวทางข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมาย วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้น มาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป แล้วเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างข้อสรุปและแนวทาง การใช้แนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ คือ การรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้างๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์ ระหว่างการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทาง และสร้างข้อสรุปและพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำข้อสรุปย่อยๆ เหล่านั้นเชื่อมโยงเป็นบทสรุปแนวทาง

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งจากเอกสารวรรณกรรม นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และนำเสนอรูปแบบแนวทาง การนำเสนอผลการศึกษาเชิงวิชาการ ด้วยรูปแบบรายงานวิจัยหรือบทความตีพิมพ์เผยแพร่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ของอุบาสิกา คือ การยอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต อุบาสิกาจึงมีความใกล้ชิดและมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนามากที่สุด กล่าวคือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 บทบาทของอุบาสิกาในพระไตรปิฎก พบว่า สถานภาพทางสังคมของอุบาสิกาในสังคมสมัยพุทธกาลพอสรุปได้ ดังนี้ 1) สตรีผู้เป็นมารดาถ้าสามารถให้กำเนิดบุตรชายยิ่งจะทำให้สถานภาพของสตรีคนนั้นเด่นขึ้นทั้งในฐานะที่เป็นภรรยาและมารดา บทบาทที่สำคัญของสตรีผู้เป็นมารดาที่มีหน้าที่สำคัญคือ การให้กำเนิดบุตรธิดา ทำการเลี้ยงดูบุตรธิดาและอบรมให้เป็นคนดี หากสามารถให้กำเนิดบุตรชายจะทำให้ฐานะของหญิงนั้นได้รับการยกย่องในสังคม เนื่องจากตระกูลสามีย่อมสืบต่อไปได้ด้วยบุตรชาย 2) สตรีผู้เป็นภรรยาที่ดีในสังคมพราหมณ์ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง จะต้องไม่นอกใจสามี การทอดทิ้งสามีที่วรรณคดีต่ำกว่าแล้วไปมีสามีใหม่ที่มีวรรณคดีสูงกว่า จะถูกประณามว่าเป็นหญิงนอกใจสามี จะต้องเห็นสามีเหมือนเทพเจ้าและรับใช้สามีทั้งในยามสุข

และยามทุกข์ จะต้องเชื่อฟังคำสั่งของสามี ภรรยาควรตื่นเช้าบูชาเทพเจ้า กวาดบ้าน ถูบ้าน จัดบ้านให้สะอาดเป็นระเบียบ และต้องจงรักภักดีต่อบิดามารดาของตนและบิดามารดาของสามีด้วย 3) สตรีผู้เป็นลูกสาวถือว่าเป็นภาระเป็นความกังวลของพ่อแม่ เพราะหากเมื่อถึงเวลาอันควรแล้ว หญิงที่พ่อแม่ไม่สามารถหาผู้ครองจัดการแต่งงานให้ได้ก็จะเป็นความอับอายของวงศ์ตระกูล การมีลูกสาวจึงเป็นความกังวลของความทุกข์ของพ่อแม่ เพราะตามประเพณีที่เชื่อถือกันว่า บุตรชายเท่านั้นที่จะประกอบพิธีกรรมให้กับบิดาที่ล่วงลับไป 4) สตรีผู้เป็นลูกสะใภ้ต้องปรนนิบัติต่อญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามีด้วย ทั้งที่เป็นพ่อสามี แม่สามี บ้างคือให้ปฏิบัติต่อญาติฝ่ายสามีเหมือนกับปฏิบัติต่อสามีของตน ทำให้เห็นว่า ลูกสะใภ้ทำหน้าที่ในบ้านสามีค่อนข้างหนัก 5) สตรีผู้เป็นหญิงรับใช้ส่วนมากเป็นหญิงในครอบครัวยากจน ถูกกำหนดให้อยู่ในวรรณะศูทร ที่ต้องทำงานหนักและมีหน้าที่รับใช้คนในวรรณะทั้ง 3 ที่เหลือ 6) สตรีผู้เป็นหญิงโสเภณี ส่วนมากจะมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น สถาบันกษัตริย์ สถาบันทหาร สถาบันศาสนา พ่อค้าจากต่างเมือง โสเภณีบางคนได้รับการยกย่องให้มีเกียรติสูงส่งในสังคม 7) สตรีผู้เป็นนักบวชสตรีในสังคมพราหมณ์มี 4 ประเภท คือ ตาปสีนี ปริพาชิกา นางนิครนถ์ (นิคคณฐี) และอาชีวิกา 8) สตรีผู้เป็นขัตติยานีมีความเกี่ยวข้องกับวรรณะกษัตริย์ หากเป็นพระอัครมเหสีหรือพระเทวี ก็จะมีหน้าที่ปรนนิบัติดูแลพระเจ้าแผ่นดินให้ได้รับความสำราญพระทัย แต่ถ้าเป็นคนมีความรู้ก็อาจได้ช่วยแบ่งเบาพระราชกรณียกิจด้านต่างๆ แต่ถ้าเป็นราชกุมารีคงจะมีบทบาทด้านราชกิจไม่มากนักเนื่องจากยังทรงพระเยาว์อยู่

สถานภาพและบทบาทของอุบาสิกาในพระไตรปิฎก ประกอบด้วยการอุปถัมภ์ปัจจัย 4 สร้างศาสนสถานเผยแผ่พุทธธรรม ปกป้องพระพุทธศาสนา ตั้งมั่นอยู่ในทาน ศีล ภาวนา ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) อุบาสิกาในฐานะหญิงชาวบ้าน คือ สตรีผู้เป็นมารดาที่มีหน้าที่สำคัญในการให้กำเนิดลูกและต้องเลี้ยงดูจนเติบโต เมื่อถึงวัยอันควรแล้วต้องหาผู้ครองให้ แม้มิมีบทบาทสำคัญในการให้ความอบอุ่นใจแก่ลูกๆ มาก มีความใกล้ชิดกับลูกมากกว่าพ่อ สถานะของแม่ในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกถาถือว่าดีกว่าในสังคมพราหมณ์ เนื่องจากจะให้กำเนิดลูกชายหรือลูกสาวก็ได้ทั้งคู่ สตรีที่เป็นภรรยาที่มีความสำคัญในฐานะคู่ชีวิตของสามี สามีจะต้องให้เกียรติด้วยการไม่นอกใจและเลี้ยงดูให้อยู่ดีกินดี สตรีผู้เป็นลูกสะใภ้มีความสำคัญในฐานะผู้จะให้กำเนิดทายาทเพื่อสืบต่อสกุลของสามี นางต้องทำหน้าที่ดูแลสามีและญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี และสตรีผู้เป็นลูกสาวถือเป็นพี่รักของพ่อแม่เหมือนกับลูกชาย ในคัมภีร์ธัมมปัทฏฐกถาจะให้ความสำคัญกับลูกสาวใกล้เคียงกับลูกชาย ในสมัยพุทธกาล สตรีที่แต่งงานแล้วมีบุตรจะได้รับการยอมรับนับถือในสถานะที่สูงกว่าสตรีในสถานภาพอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นป้า อาหญิง น้ำสาว หรือพี่สาว 2) อุบาสิกาในฐานะหญิงผู้ประกอบอาชีพ คือ สตรีผู้เป็นหญิงรับใช้มีหน้าที่รับใช้เจ้านาย รับค่าตอนแทนเล็กๆ น้อยๆ ฐานะทางสังคมค่อนข้างต่ำ สตรีผู้เป็นโสเภณีเป็นหญิงที่มีฐานะค่อนข้างดี แต่ไม่ค่อยเป็นที่ชอบใจของภรรยาทั้งหลาย หญิงโสเภณีมักถูกมองไม่ค่อยดีนัก โดยเฉพาะเรื่องความมีราคะแรงกล้า สตรีผู้เป็นหญิงเฝ้าสุสานทำหน้าที่เผาศพ เป็นหน้าที่ที่ต้องมีจิตอาสาจึงมีคนนับถือมากพอสมควร หญิงเหล่านี้ต้องทำงานเพื่อรับค่าจ้าง จึงถือว่าทำงานค่อนข้างหนัก 3) อุบาสิกาในฐานะพุทธสาวิกาได้แก่ ภิกษุณีและอุบาสิกา ภิกษุณีเป็นนักบวชสตรีที่มีบทบาทโดดเด่นและได้รับการยอมรับในสังคมมากกว่านักบวชสตรีพวกอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญแก่ภิกษุณีไม่น้อยไปกว่าภิกษุ

ออกบวชเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ ส่วนอุบาสิกาก็คือหญิงชาวบ้านผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ทำหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรมและเป็นการหลักในการบำรุงพระพุทธศาสนา 4) อุบาสิกาในฐานะสาวิกาของนักบวชนอกศาสนามี 2 ประเภท คือ ปริพาชิกาและอุปัชฌายิกา สตรีเหล่านั้นนับถือนักบวชนอกศาสนา ทำหน้าที่ถวายปัจจัย 4 และฟังคำสั่งสอน นางปริพาชิกาในคัมภีร์ธัมมปัทมสูตรถามิบบทบาทไม่ค่อยติดกับพระพุทธศาสนา เนื่องจากถูกใช้เป็นเครื่องมือทำลายชื่อเสียงของพระพุทธเจ้า 5) อุบาสิกาในฐานะฆัตติยานี คือ พระมเหสี พระชายาและพระราชธิดา เป็นหญิงที่เชื่อกันว่าได้ทำบุญมาแล้วในอดีตชาติ พระนางส่วนมากจะมีใจเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและเป็นการหลักในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ในสังคมพราหมณ์สตรีไม่ได้มีอิสระด้วยตนเอง ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ชายอยู่ตลอดเวลา มองจากคนภายนอกอาจเป็นเรื่องของการกีดกันเสรีภาพหรือการกดขี่ แต่เรื่องนี้สตรีทั้งหลายก็ไม่ค่อยถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสตรีทั้งหลายยินดีและพอใจที่จะอยู่ในสภาพเช่นนี้ ต่อเมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลก พระพุทธองค์เป็นบุคคลที่เปลี่ยนแปลงท่าทีที่สังคมมีต่อสตรี ทรงยกย่องสถานภาพของสตรีในรูปแบบต่างๆ บทบาทด้านนี้ทำให้พราหมณ์ไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 บทบาทของอุบาสิกาในสังคมปัจจุบัน พบว่า บทบาทของอุบาสิกาในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น บทบาทนอกบ้าน และบทบาทในบ้าน จึงทำให้บทบาทของอุบาสิกาในสังคมปัจจุบัน มี 3 ด้านคือ (1) พัฒนาในการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลได้แก่ การมีสรณะขอเข้าถึงพระรัตนตรัย การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญปัญญา การมีเมตตา (2) พัฒนาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับสังคมได้แก่ สังคหวัตถุ 4 (3) พัฒนาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้แก่ อุบาสกธรรม 5 ธรรมเพื่อความเจริญ 7 ประการ โดยรวมแล้วสภาพหน้าที่ความเป็นมนุษย์ เราทุกคนทุกเพศต้องการให้สังคมประเทศชาติของเราเจริญมั่นคงมีความร่มเย็นเป็นสุข ก็ทำได้โดยทำครอบครัวแต่ละครอบครัวนี้ให้ดี โดยเฉพาะเมื่อเป็นบิดา มารดา เพราะเป็นผู้ที่จะสร้างโลก คือ สังคมมนุษย์ทุกระดับต้องเป็นมนุษย์ที่ดีที่จะสร้างโลกที่ดี สร้างสังคมที่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) ผู้หญิงในฐานะที่เป็นอุบาสิกาสสมัยใหม่หลาย ๆ คนจะมีบทบาทหน้าที่การทำงานทำได้หลาย ๆ อย่าง ทำให้หลาย ๆ คนต้องมีการพัฒนาตัวเองแทบจะทุก ๆ เรื่องเพื่อให้ทันต่อยุคและเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้นำในองค์กรที่ดีผู้หญิงคนหนึ่งนั้นในนั้นที่ได้ โอกาสเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก เพราะการทำงาน ร่วมกับคนหรือ การบริหารบุคคลในองค์กร โดยเฉพาะการตัดสินใจสิ่งที่สำคัญ ๆ มักเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และการที่จะเสริมให้ผู้หญิงก้าวไปสู่ การเป็นผู้นำนั้น ก็ต้องสละในหลาย ๆ สิ่งโดยเฉพาะเวลาที่มีให้กับครอบครัวโดยเฉพาะในสังคมไทย นั้นหลาย ๆ บ้านก็ยังคงเห็นว่าผู้หญิงควรดูแลงานในบ้านเป็นหลัก ฉะนั้น ความเข้าใจของคนในบ้าน จะต้องมาเป็นอันดับ 1 และมองเป้าหมายในทิศทางเดียวกันเสียก่อน ก่อนที่เราจะไปต่อสู่ภายนอก แต่ปัจจุบันนั้น ผู้หญิงต้องทำงานได้แทบจะทุกอย่าง ไม่มีข้อจำกัด แม้กระทั่งต้องไปทำงานนอกสถานที่ หมดยุคที่ผู้หญิงจะเป็นช้างเท้าหลังไปเสียแล้ว การก้าวสู่ผู้หญิงในยุคดิจิทัล โลกที่มีทั้งโลก ภายในบ้าน นอกบ้าน และโลกสังคมออนไลน์จะต้อง คิดใหม่ ทำใหม่ คอนเซปต์เวิร์กกิงกูเมน เวิร์กกิงมัม แอนด์เวิร์กกิงออนโซ

เซียล น่าจะเหมาะกับผู้หญิงสมัยนี้ที่ได้รับโอกาสดี ๆ และขอเป็น กำลังใจให้กับสตรีนักศึกษาทุก ๆ คนจากใจให้ประสบความสำเร็จ ตั้งตั้งใจ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในบ้าน หรือบทบาทนอกบ้าน

วัตถุประสงค์ที่ 3 บทบาทของอุบาสิกาในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของสตรีไว้ เช่น บทบาทของมารดา ภรรยา ลูก รวมทั้งมีคำสอนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสตรีทั้งโดยตรงและโดยอ้อมหากศึกษาสำรวจค้นคว้าทั้งหมดโดยตลอดแล้ว อาจกล่าวได้ว่าโดยการเปรียบเทียบกับข้อความที่สรรเสริญหรือพูดถึงสตรีในแง่บวกมีมากกว่า ในด้านการประพฤติด้านตนของอุบาสิกา ได้แก่ การสนใจ ใฝ่ธรรม การให้ทาน การรักษาศีลการไม่ทอดทิ้งการฟังพระสัทธรรม การปฏิบัติกัมมัฏฐาน การเป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย การฟังธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษการไม่แสวงหาทักษิณาทานนอกพระพุทธศาสนา การทำอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น (2) ในด้านการสร้างประโยชน์ต่อสังคมได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 อุบาสิกาต้องดำเนินชีวิตด้วยหลักการสงเคราะห์ ด้วย ทาน คือการให้ คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ด้วยวาจาเป็นที่รัก ดุด่าเตือนใจ หรือวาจาขบขันใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี กล่าวคำจริงให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี กระทำการประพฤติประโยชน์ คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ประโยชน์ส่วนรวมตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม แก่คนในสังคม เป็นผู้มีความเสมอต้นเสมอปลาย ความมีตนเสมอ ปฏิบัติตนสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2541) และ (3) ในด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ในบรรดาพุทธบริษัททั้ง 4 อุบาสิกา เป็นสาวิกาของพระศาสดา มีและบทบาทสำคัญ รับภาระการอุปถัมภ์คำชู และรักษาพระพุทธศาสนาไม่ด้อยไปกว่า พุทธบริษัทหมื่นอื่น พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้สถานภาพเท่าเทียมกันในด้านมีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้ อุบาสิกาในสังคมไทยปัจจุบันมีบทบาทชัดเจนในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้านปัจจัยสี่ ทั้งยังเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา มีอิสระตามรัฐธรรมนูญให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือโดยไม่รบกวนบุคคลอื่น มีอุบาสิกาตั้งสถาบันแม่ชีไทย บวชภิกษุณี ตั้งสำนักสอนสมาธิวิปัสสนาอย่างแพร่หลาย สตรีในสมัยพุทธกาลมีการศึกษาน้อย แต่ในปัจจุบันสตรีมีโอกาสดูจะพัฒนาตนเองทั้งการศึกษาและปฏิบัติพระพุทธศาสนาได้ยกฐานะ หรือสถานภาพของสตรีให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันกับบุรุษ เช่น ตั้งภิกษุณีและอุบาสิกาในเขตทิศละเหมือนกับภิกษุและอุบาสกเช่นกันด้านการเผยแผ่ สตรีปัจจุบันมีเทคโนโลยีช่วยได้กว้างขวางกว่าในสมัยพุทธกาล

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทของอุบาสิกาในพระไตรปิฎก หลักสำคัญของอุบาสิกา คือ การยอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต อุบาสิกาจึงมีความใกล้ชิดและมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนามากที่สุด ท่าทีของสังคมที่มีต่ออุบาสิกา คือ ถือว่าเป็นอุปถัมภ์ของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ 1) คนอื่นที่ไม่มีความคุ้นเคยกับพระพุทธองค์และพระสงฆ์ก็จะอาศัยอุบาสิกาช่วยแนะนำ อุบาสิกาคนสำคัญ คือ นางวิสาขาจะเดินทางไปวัดวันละ 2 เวลา คือ เมื่อไปก่อนเวลาฉันอาหาร ย่อมใช้ให้คนถือของขบเคี้ยวเป็นต้นไป เมื่อไปภายหลังแต่เวลาฉันอาหาร ใช้ให้คนถือปิ่นจูเกศ และอัฐบาน ไปถวายเป็นประจำ เวลามีนกนิมนต์ให้ไปฉันตามบ้านเรือนก็ต้องเชิญอุบาสิกาผู้รู้ใจพระภิกษุไปช่วยดูแล เนื่องจากอุบาสิกาจะเป็นผู้รู้ความชอบใจของพระสงฆ์และรู้จักที่ควรกระทำแก่พระสงฆ์ 2) อุบาสิกาผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงนี้ หากเป็นสาวรุ่นยังไม่มีสามี บางครั้งจะได้รับ พระมหากรุณาจากพระเจ้าแผ่นดินให้ดำรงอยู่ในฐานะเชษฐธิดา ทำให้นางได้รับการดูแลอย่างดีจากฝ่ายบ้านเมือง ที่ปฏิบัติเช่นนี้เพราะทรงมีศรัทธาในพระพุทธเจ้านั่นเอง 3) อุบาสิกาจะได้รับการยกย่องในฐานะผู้หนักแน่นในการปฏิบัติธรรม แม้จะประสบกับทุกข์สาหัสก็จะไม่กระทำในสิ่งที่ผิด เช่น กรณีพระนางสามาวดีถูกพระนางมาคันทิยาเผาจนตายพร้อมกับหญิงบริวารอุตตราอุบาสิกาแม้จะถูกนางสิริมาตักน้ำมันที่เดือดพล่านรดก็ไม่โกรธ พระนางมัลลิกาชายาของพันธุเสนapati แม้ว่าสามีและลูกชายทั้ง 32 คนจะถูกสังหารจากผู้ไม่หวังดี แต่นางก็ระงับความเสียใจไว้แล้วทำหน้าที่อังกาสพระพุทธองค์และภิกษุด้วยความเคารพ อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตเกี่ยวกับสถานะของอุบาสิกาในพระไตรปิฎกอยู่ 2 ประการ สอดคล้องกับสง่า หล่อสำราญได้กล่าวไว้ว่า 1) ส่วนมากเป็นอุบาสิกาผู้มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา ช่วยรับภาระในการเผยแผ่ธรรมด้วยการชักชวนหรือให้โอกาสในการศึกษาธรรม ทั้งคนในครอบครัวและคนอื่นๆ ทำให้บทบาทของอุบาสิกาโดดเด่นกว่าสตรีที่นับถือศาสนาอื่น ซึ่งสตรีเหล่านั้นส่วนมากจะมีบทบาทเน้นหนักไปที่การรับใช้สามีและพ่อแม่สามี ด้านศาสนาก็เป็นแต่เพียงผู้ถวายการอุปถัมภ์บำรุงนักบวชนอกศาสนาที่ตนนับถือเท่านั้น ไม่ค่อยมีการนำเสนอบทบาทด้านอื่นๆ 2) อีกประการหนึ่ง การทำหน้าที่ของอุบาสิกาเนี่ยมักจะไม่ใช่ที่พอใจของผู้นับถือศาสนาอื่น ทั้งที่เป็นนักบวชและที่เป็นสาวกสาวิกา จึงปรากฏเรื่องกระทบกระทั่งกันอยู่บ่อยๆ ที่ร้ายแรงที่สุดคือกรณีนางมาคันทิยาเผาพระนางสามาวดีและหญิงบริวารไปพร้อมกับเรือน และอุบาสิกาเหล่านี้ก็มักจะไม่ได้แสดงอาการโกรธแค้นแต่อย่างใด สุดท้ายหญิงที่ปองร้ายเหล่านั้นก็จะพ่ายแพ้ไปเอง (สง่า หล่อสำราญ, 2540) และสอดคล้องกับ

2. บทบาทของอุบาสิกาในสังคมปัจจุบัน อุบาสิกาได้มีส่วนในการสร้างศาสนสถาน การเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ด้วยการให้ทาน และปัจจัย 4 สิ่งของจำเป็นแก่ภิกษุสงฆ์ การเสนอบัญญัติสิกขาบท การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการถือกุฎปัจจัย 4 แก่พระภิกษุ มีสติทั้ง ทางกาย ศีล จิต และปัญญาในการปฏิบัติธรรมไม่ว่าบุรุษเพศ อิตถีเพศหรือเพศหญิง มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือลดความเห็นแก่ตัวให้มากที่สุด ลดความสำคัญมั่นหมายให้หมายเอง ลดตัวตนคือ ลดทิฏฐิ ตัณหา มานะ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของอุบาสิกา

มี 3 ด้านดังนี้คือ 1) หลักพุทธธรรมสำหรับการประพัตินของอุบาสิกาได้แก่ หลักทานศีลภาวนากล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการประพัตินของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา อุบาสิกาเป็นผู้มีสรณะคือมีพระรัตนตรัย คือมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ที่ระลึก เรียกว่าไตรสรณะ น้อมใจระลึกถึงคุณและยึดถือเป็นหลักเป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิตและประพัตินปฏิบัติตนนำจิตเข้าสู่กุศลยังใจออกจากอกุศล ด้วยการดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบแห่งศีล 5 ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตและเกิดปัญญา รู้จักคิดพิจารณา เข้าใจภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มีปัญญายังรู้เหตุรู้ผล เป็นนาถกรรมธรรม 10 คือธรรมอันกระทำที่พึง ธรรมสร้างที่พึง คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ เป็นผู้มีความรักความเมตตาปรารถนาดีอยากให้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่ไมตรีจิตทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า เป็นผู้หมั่นฝึกอบรมจิตภาวนาให้จิตมีการพัฒนาเจริญขึ้นด้วยการปฏิบัติกัมมัฏฐาน กิริยามารยาท นุ่มนวล วาจาสุภาพอ่อนหวานมีวิจิตรจิต พุดคำจริง ไม่พุดจาซ่อกเสียด จิตใจงดงามมีเมตตาเอื้ออารีแก่คนทั่วหน้า ไม่อิจฉาริษยา พยาบาท (มานพ นักการเรียน, 2545)

3. หลักพุทธธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่หลักอุบาสกธรรม 5 และหลักธรรมเพื่อความเจริญ 7 ประการ สอดคล้องกับเรื่องอุไร กุสลาสัยได้กล่าวไว้ว่า อุบาสิกาเป็นผู้มีศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยและยึดถือในการทำมาดีเป็นผู้ประพัตินมีวินัยไม่ก่อเวรภัยได้ฝึกมรรยาทอันงดงาม ไม่ถ้อยมถนตั่นข้าว เชื่อเรื่องกรรมดีกรรมชั่วมุ่งหวังผลจากการงานไม่ใช่จากโชคกลางและสิ่งที่ตื้นกันว่าลึงศักดิ์สิทธิ์ ไม่แสวงหาบุญนอกเขตหลักพุทธศาสนา ทำการชวนช่วยในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยการหมั่นเยี่ยมเยียนพบพระภิกษุ สมณะ พังพระสัทธรรมตามกาล สนใจไฝธรรม ศึกษาอศีล มีศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติควบคุมความประพัตินตนเอง เป็นผู้มีความเลื่อมใสในพระภิกษุ พังธรรมด้วยความศรัทธาเชื่อมั่นไม่หวั่นไหวในคำสอน ไม่แสวงหาหลักคำสอนนอกพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ชวนช่วยในการบำรุงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น (เรื่องอุไร กุสลาสัย, 2535) สอดคล้องกับ พระศรีปริยัติโมลีที่ได้ศึกษาไว้ว่า สตรีที่ได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุณีก็เท่ากับว่าพระพุทธรองค์ได้ยกฐานะสตรีให้สูงขึ้น มีบทโดยเห็นว่าหญิงและชายมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการที่จะศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม ปกป้องพระศาสนาและสามารถบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกัน ในด้านบทบาทและหน้าที่ พระพุทธศาสนาถือว่าสตรีและบุรุษมีบทบาทแตกต่างกันไปตามธรรมชาติ เช่น สตรีมีหน้าที่และบทบาทในการเป็นภรรยา เป็นมารดาเป็นอุบาสิกาในขณะที่บุรุษมีหน้าที่และบทบาทในการเป็นสามี เป็นบิดาเป็นอุบาสิกา ที่ดีของพระพุทธศาสนาทั้งสตรีและบุรุษต่างก็สามารถบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมและพระพุทธศาสนาและประเทศชาติได้เท่าเทียมกันตามสถานภาพแห่งหน้าที่และบทบาทของตน (พระศรีปริยัติโมลี และคณะ, 2533)

องค์ความรู้ใหม่

จากการได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของอุบาสิกาในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้เผยแผ่คำสอน นอกเหนือจากแนวทางปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นแล้ว พระพุทธรองค์ยังทรงปฏิรูปความเชื่อเรื่องสิทธิสตรี คุณค่าและความสำคัญของสตรี โดยพระองค์ทรงยอมรับว่า

ผู้หญิงก็มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมได้เท่าเทียมกับผู้ชายได้ และทรงเปิดพื้นที่ทางศาสนาให้แก่สตรี และนี่เองที่ทำให้สตรีที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้สิทธิการบวชและเป็นกำลังหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และทำให้เห็นศักยภาพหรือความสามารถของสตรีที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาได้ชัดเจน อุปาสิกการในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนามีความประพฤติเรียบร้อยสุจริต รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนมีความประพฤติที่ดีงาม มีจิตใจที่โอบอ้อมอารีเป็นที่รักใคร่ของกัลยาณมิตร และคนในครอบครัวเป็นที่รักของคนทั่วไป และมีอารมณ์อุปนิสัยสุขุมใจเย็นเป็นคนชอบช่วยเหลือแบ่งปันปราศจากความตระหนี่ มีวาจาสัตว์ตลอดชีวิต เป็นผู้ไม่ประมาทเป็นคนดี เสมอต้นเสมอปลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง และชอบสร้างบุญกุศล บริจาคทาน กล่าวโดยรวมบทบาทของอุบาสิกานำพาสังคมเกิดความสุขสงบ กล่าวคือ

1. เกิดการยอมรับในสถานะและความสามารถ บทบาทสำคัญของสตรีในฐานะผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาจนได้รับการยอมรับ อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้านปัจจัยสี่ เป็นกำลังสำคัญในการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ยกย่องจากสังคม บางท่านมีประวัติได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคล

2. ชัดเจนในหน้าที่ หน้าที่หลัก คือ การดูแลคนใกล้ตัว การปรนนิบัติสามีพร้อมบุตรธิดา ปฏิบัติต่อบิดามารดาของสามี ดุจดั่งบิดามารดาของตน เป็นผู้ที่มีความอบอุ่นและความรักความสามัคคีของผู้คนที่เกี่ยวข้อง มีเคารพธรรมเชื่อฟังบิดามารดา เป็นผู้ที่มีสติปัญญาและความสามารถ มีกุศลโลบายในการแนะนำคนอื่นให้เกิดปัญญาตามได้ หน้าที่รอง คือ การสังเคราะห์เกื้อกูลเพื่อนร่วมโลกในฐานะมนุษย์ด้วยกัน

3. เป็นบริษัท 4 ในพระพุทธศาสนา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้ที่มีความแน่วแน่มั่นคงหันมานับถือพระรัตนตรัย เป็นผู้อนุเคราะห์ตนและผู้อื่นด้วยหลักพุทธธรรม เช่น มีหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อการอนุเคราะห์สงเคราะห์หรือเกื้อกูล ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกันตามหลักสังคหวัตถุ ๔ สร้างความรักความสามัคคีได้เป็นแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อการอยู่ร่วมกัน

4. เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สตรีและบุรุษก็ร่วมกันพัฒนาเคียงบ่าเคียงไหล่กันมาตลอด ปัจจุบันผู้หญิงหรืออุบาสิกาสามารถพัฒนาตนเป็นผู้นำได้ เกิดผู้นำทางเลือกที่หลากหลายตามองค์กรและตามหน่วยงานต่างๆ จึงเกิดการรวมกลุ่มสตรีชั้นนำทั่วโลก ช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญได้ พระพุทธเจ้าทรงมีคำสอนและเปิดพื้นที่ทางศาสนา ไม่ถือว่าสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ หรือมีความสามารถด้อยกว่าบุรุษดังความเชื่อในสมัยของคนในสังคมสมัยนั้น แต่พระองค์กลับปฏิบัติต่อสตรีเช่นเดียวกับบุรุษ ปฏิบัติต่อสตรีอย่างยุติธรรม เช่น ทรงให้สิทธิแก่บุรุษและสตรีเสมอกันในการฟังธรรม ทรงประทานคำสอนอย่างเดียวกันในทั้งสองฝ่าย ทรงให้สิทธิเสรีภาพทางศาสนาในการเข้าเป็นนักบวชหรือเป็นภิกษุณี

5. ทุตรธรรมเชื่อมประสานสังคมได้ง่าย อุบาสิกาหรือสตรีจะได้รับการยอมรับในการเป็นผู้ประสานติดต่อหรือรับฟังปัญหา เพราะความเป็นผู้อ่อนโยนสุภาพตามหลักธรรมที่หล่อหลอม ชัดเกลา อุปนิสัย ให้เป็นผู้มีจิตใจ

โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้กลายเป็นผู้เชื่อมความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมได้ทุกยุคทุกสมัย เป็นเครื่องมือช่วยคำชูลูกโลก มีกลไกหลัก เหมาะสำหรับสังคมในยุคสมัยนี้อย่างมาก เป็นผู้ที่เชื่อมประสานให้ครอบครัว สังคมพัฒนาอย่างยั่งยืน บนความเหมาะสม ถูกต้อง และลดตัวลดตน และเป็นเสมือนเกาะป้องกันหรือเป็นกำแพงป้องกันความขัดแย้ง หรือทำให้ขัดแย้งลดน้อยลงได้หรือเบาบางลงด้วยอำนาจแห่งคุณธรรมที่ปรากฏในอุบาสิกาหรือสตรีเหล่านั้น

สรุป

อุบาสิกาหรือสตรีเป็นผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย คนใกล้ชิดพระพุทธศาสนาที่เป็นสตรีหรือผู้หญิงคนหนึ่งที่แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศตนขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตด้วยการกล่าวสรวณคมณฺ์ สตรีหรือผู้หญิงทุกชนชั้นและทุกอาชีพที่มีความศรัทธาเลื่อมใส และประกาศตนขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตแม้แต่ผู้หญิงที่ดำเนินชีวิตในงามมีด ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง แม้ปฏิบัติถือศีลเพียงวันเดียวส่วนในวันอื่น ๆ จะไปดำเนินชีวิตอย่างไรก็แล้วแต่ก็เป็นอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาในทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้มองเรื่องเพศวิถีหรือเพศภาวะเพราะวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคนเป็นการดำเนินชีวิตไปตามหน้าที่ของบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันอุบาสิกาก็ยังเป็นผู้มีความสนใจใฝ่ธรรมและเป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงเป็นอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ดังนี้:

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตและบทบาทของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตส่วนตัว การดำเนินชีวิตด้านสังคม การดำเนินชีวิตด้านพระพุทธศาสนา ความรู้จากงานวิจัยนี้จะทำให้อุบาสิกาในสมัยปัจจุบันได้ทราบถึงการดำเนินชีวิตและบทบาทที่สำคัญ ๆ ของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาและนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติตน การดำเนินชีวิตส่วนสังคม การดำเนินชีวิตส่วนพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 อิทธิพลของกระแสวัตถุนิยมในสมัยปัจจุบันมีผลกระทบต่อความศรัทธาในหลักพุทธธรรม สังคมจะอยู่กันอย่างไร

2.2 กระแสวัตถุนิยมกับการประทุติตนของผู้หญิงในสังคมปัจจุบันจะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขที่แท้จริงได้อย่างไร

บรรณานุกรม

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2547). พระพุทธเจ้ากับการยกสถานภาพของสตรี. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.
- ฉัตรกุลมาลย์ กบิลสิงห์. (2539). สตรีในสมัยพุทธกาล. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ดวงกมล ทองคนารักษ์. (2547). บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2539). ภิกษุณี: พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2541). สตรีในคัมภีร์ตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระคุณฐิ เมธงกูโร. (2533). ผู้หญิงกับการปฏิบัติธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). ชีวิตผู้มีคุณค่า 4. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พระศรีปริยัติโมลี และคณะ. (2533). สตรีในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สุทธิคลองการยิงอนุสรณ.
- มนตรี สิริโรจนานันท์. (2561). สตรีในพระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานพ นักการเรียน. (2545). พระพุทธศาสนากับสตรีศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรืองอุไร กุศลาสัย. (2535). สตรีในวรรณคดีพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สง่า หล่อสำราญ. (2540). มหาสาวิกาสสมัยพุทธกาล. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- อัมพร หวังในธรรม. (2532). การศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพสตรีในพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม: ศึกษาเฉพาะสตรีชาวไทยพุทธและสตรีชาวไทยมุสลิม 6 ชุมชนบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนากับการพัฒนา: มหาวิทยาลัยมหิดล.